Jani Kaasinen
Kehittämisjohtaja
Joensuun kaupunki
7.12.2021

KAA 5/2020 vp Kansalaisaloite Kannabiksen käytön rangaistavuuden poistamiseksi

Joensuun kaupungin lausunto muodostuu ilmiön kuvailusta liittyen kaupungissa asuvien kuntalaisten elämään yleisemmin ja kuinka kannabis sekä sen asema Suomen lainsäädännössä näkyy kaupunkien lakisääteisten palvelujen tuotannossa.

Poliisirekisteriin tuleva merkintä huumausaineen käyttörikoksesta säilyy vaihtelevan ajan riippuen rikoksesta. Aloitteen perusteena rekisterimerkinnän haitallinen vaikutus nuoren tulevaisuuden kannalta, joka on osin kestämätön. Esimerkiksi vahingonkorvausvastuu alaikäisenä tehdyistä vahingonteoista on jopa konkreettisempi syrjäytymisuhka nuorelle, koska se voi vaikuttaa aloitetta laajemmin kouluttautumis- ja työllistymishalukkuuteen.

Kaupungin palveluissa aloitteen mukainen muutos näkyisi erityisesti mm. perusopetuksen, toisen asteen koulutuksen, alueellisen ja keskitetyn nuorisotyön sekä Ankkuritoiminnan alueilla. Lisäksi vaikutusta olisi liikunta- ja kulttuuritoimeen sekä esimerkiksi kaupungin omistamiin opiskelija-asunto- ja vuokra-asuntoyhtiöihin.

Huumausaineen käytön rangaistavuuden kasvatuksellista näkökulmaa ei tule aliarvioida, vaikka rangaistusten tuotto ei kata edes aiheuttamiaan kustannuksia. Kaupungin tilat ovat jo päihteettömiä ja sen toteutumisen valvominen on arkipäivää. Erityisen haasteellista on tupakkalain valvominen erityisesti nuuskatuotteiden osalta, joiden myynti on kiellettyä, mutta käyttäminen ei. Sanktioita ja tätä kautta puuttumismahdollisuuksia nuuskaan ei kunnallisissa palveluissa asennekasvatusta lukuun ottamatta juuri ole ja esityksen mukainen lakimuutos toisi kannabiksen valvonnallisesti samaan asemaan muiden nikotiinituotteiden kanssa.

Esityksen mukainen lakimuutos nostaa esiin ristiriidan tupakkalainsäädännön kehityksen ja lainsäädännön pohjatavoitteiden kanssa. Kannabiksen polttamisessa savukaasut ovat kuumia ja esimerkiksi tervan suurempi määrä verrattuna normisavukkeisiin vaikuttaa negatiivisesti keuhkoihin. Edellä mainittujen haittojen takia ovat yleistyneet erilaiset vaporisaattorit, joiden käytössä esimerkiksi kannabisöljyjen käyttö on lisääntynyt. On viitteitä, että vaporisaattorien mainonnassa luodaan erityisesti nuorille kohdennettua kannabispositiivista imagoa ja tutkimustietoa höyrystimien mahdollisista terveyshaitoista on vasta rajallisesti saatavilla. Kansanterveydellisesti ajateltuna asiassa on selkeä ristiriita tavoitteiden osalta. Tupakointi on nuorten keskuudessa vähentynyt ja vaikuttaisiko esityksen mukainen lakimuutos tähän trendiin negatiivisesti, jäisi nähtäväksi.

Nuorten ajatusmaailmaa tarkasteltaessa tulee pohtia, antaisiko kannabiksen käytön vapauttaminen signaalin huumaavien aineiden käytön hyväksyttävyydelle laajemminkin. Esimerkiksi oppilaitokset ja nuorisotilat ovat tehneet arvokasta työtä vähentääkseen tupakan haittoja ja vastaavaa työtä tehdään mm. energiajuomien kohdalla. Ehdotettu

lakimuutos tulisi väistämättä lisäämään kannabiksen käyttöä näiden tilojen läheisyydessä. Tärkeää on huomata, että ehdotettu lakimuutos ei poista kannabiksen päihdyttävää vaikutusta. Keskustelun paikka on, haluammeko lakimuutoksella antaa hiljaisen hyväksynnän sille, että oppilaitoksissamme ja nuorisotiloissamme olisi jatkossa enemmän nuoria, joilla on huumaavaa ainetta elimistössä. Kannabiksen vaikuttavien ainesosasten vaikutusta kasvavan ja kehittyvän nuoren psyykeen ei voida väheksyä ristiriitaisesta tutkimusnäytöstä huolimatta. Yhteiskunnan tehtävä on suojella lapsia ja nuoria ja yhtenä sen toteuttamisen keinona on lainsäädäntö ja sen rikkomisesta seuraavat rangaistukset.

Käytön ja rangaistavuuden poisto mahdollisesti lisäisi kannabiksen katumyyntiä ja rikollisessa toiminnassa nopeasti mukautetaan toiminnan laajuus aina kulloinkin olemassa oleviin määrärajoituksiin. Lain muutosesitystä voidaan tarkastella myös köyhyysnäkökulmasta. Millaisen signaalin käytön vapauttaminen antaisi kannabiksen välitykseen ja myyntiin esimerkiksi huonosti toimeentulevien ja näköalattomien nuorten keskuudessa? Aloitteessa lakimuutoksia perustellaan myös itselääkinnällisillä perusteilla. Esitetty muutos rinnastaisi kannabiksen käsikauppalääkkeisiin. Kannabiksen lääkinnällisen ulottuvuuden tarkastelu on lääketieteellisen tutkimuksen tehtävä ja mikäli kannabiksen roolia lääkkeenä halutaan vahvistaa, on se lääkelainsäädännöllinen asia. Varsin todennäköistä olisi, että kannabis vapaana itselääkinnällisenä aineena hankittaisiin silti osin laillisten kanavien ulkopuolelta ja muutos näin hyödyttäisi myös rikollisuutta.

Alkoholin ja tupakan käyttö Suomessa on vähenemässä. Esitettyä lakimuutosta perustellaan kannabiksen käytön yleistymisellä ja usein vertauskohtana pidetään juuri alkoholia ja tupakkaa, jotka ovat yhteiskunnassamme laillisia. Perustelun vastakysymyksenä voidaan esittää, olisivatko tupakka ja alkoholi koskaan tulleet laillisiksi, mikäli aikanaan olisi ollut käytössä kaikki se tutkimustieto, mitä haittoja niistä yksilölle ja yhteiskunnalle tällä hetkellä on?

Joensuun kaupunki ei kannata kannabiksen käytön, hallussapidon ja kasvattamisen rangaistavuuden poistoa. Kaupungin näkökulmasta kannabiksen käyttö tulisi olla rangaistavaa myös jatkossa, mutta lainsäädäntöön tulisi luoda enemmän tulkinnanvaraa rangaistusasteikon käyttöön (tilanneharkinta) ja tehostaa hoitoon-ohjausta ja moniammatillista yhteistyötä kannabishaittojen vähentämiseksi.